

Roel De Groof, Rudi Janssens, Jan Degadt en Els Witte (red.), *Politiek, Taal, Onderwijs en Samenleving in Beweging*, Brussel, VUBPress, 2005, 494 pp., ISBN 90 5487 402 3 (Brusselse thema's, nr. 14).

De lange titel van dit veertiende nummer van Brusselse Thema's ('Politiek, Taal, Onderwijs en samenleving in Beweging') geeft zeer goed aan op welke domeinen van onderzoek het interdisciplinaire onderzoekscentrum BRIO (voluit: Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum), verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel en het geesteskind van prof. em. Els Witte, in de voorbije dertig jaar zijn wetenschappelijke sporen heeft verdiend. Het BRIO werd immers in 1977 opgericht als BRUT (Centrum voor Interdisciplinair onderzoek naar de Brusselse taalverhoudingen) met de bedoeling wetenschappelijk weerwerk te bieden tegen mythevorming omtrent de verfransing van Brussel. De verfransing van Brussel in de 19de eeuw kreeg daarbij de eerste aandacht. Van bij de start opteerden historica Els Witte en haar medewerkers evenwel resoluut voor een interdisciplinaire en diachronische aanpak waarbij taalsociologische en sociolinguïstische analyses van taal het vertrekpunt vormden voor een steeds uitdijend onderzoeksveld waarin achtereenvolgens de 20ste eeuw, migratieprocessen, de Brusselse rand, taalwetgeving, de politieke en institutionele wording van Brussel, de internationalisering van de stad, identiteitsvorming ... betrokken werden in het samenwerkingsverband van historici, taalkundigen, communicatiewetenschappers, geografen, sociologen, politicologen, juristen.

De onderzoeksresultaten van haar team werden gepubliceerd in de reeks *Taal en Sociale Integratie*, waarvan het eerste nummer in 1978 verscheen. Vijftien jaar, 13 delen en enkele duizenden pagina's later werd de naam van de publicatie gewijzigd in Brusselse thema's. In een terugblik na twintig jaar onderzoek

beklemtoonde Els Witte dat deze naamsverandering beantwoordde aan de verruiming van de onderzoeksthema's van het centrum, waarin de aandacht voor de steeds groeiende en variërende groep van migranten en de meer recente politiek-institutionele ontwikkelingen bijzondere aandacht kregen.¹

Het nummer 14 van Brusselse Thema's toont aan dat de voorbije tien jaar ook organisatorisch nieuwe pistes werden gevolgd: het BRUT werd uitgebouwd tot een beleidsondersteunend centrum BRIO, gefinancierd door de Vlaamse en de Brusselse overheden en de samenwerking met experts van buiten de VUB en met internationale onderzoekers werd geïntensifieerd. Deze schaalvergroting zorgde voor een nog grotere – vaak beleidsondersteunende – wetenschappelijke productie onder leiding van vier hoofdpromotoren en aangevuld met de ondertussen onmisbaar geworden website (<http://www.briobrusssel.be>). In het bijna 500 bladzijden tellende nummer krijgt de lezer de onderzoeksresultaten op drie domeinen: politiek, taal en onderwijs, migratie. Vier bijdragen snijden de Brusselse politiek aan. We onthouden o.m. de analyse van Els Witte en Roel De Groof, die het Vlaams beleid en het Vlaamse denken ten opzichte van Brussel sinds 1995 onder de loep nemen. Voor al wie zich naar aanleiding van de recente politieke crisis vragen stelt over de toekomstige positie van Brussel, vormt deze bijdrage een bijzonder nuttige inventaris van mogelijke Vlaamse denk-pistes. Voor dezelfde periode analyseren achtereenvolgens Jan Fransen en Joost Vaesen het cultureel beleid en dat van Brusselse stadsvernieuwing. Roel De Groof bewijst in zijn studie van de campagne van liberaal Louis Franck voor Brussel als een federaal werelddistrict (1905-1940) dat dergelijke pistes al van veel langer gele-

1. E. Witte & A. Mares (red.), *Twintig jaar onderzoek over Brussel*, Brussel, 1998 (Brusselse thema's, nr. 6).

den dateren dan de recente debatten over het toekomstige lot van België laten vermoeden. Onderwijs, we zegden het al, genoot in de voorbije dertig jaar de speciale belangstelling van het onderzoekscentrum. Dat heeft zowel te maken met de sterke verfransingsimpulsen die van het onderwijs in Brussel uitgingen als met de bijzondere aandacht die dientengevolge aan het onderwijs te Brussel werd geschonken door de Vlaamse beweging. Deze aandacht vertaalde zich in financiële middelen voor de uitbouw van een Nederlandstalig onderwijsnet – niet toevallig één van de eerste gefederaliseerde materies – dat tegen de verwachtingen in de vermindering van het aantal Nederlandstaligen te Brussel in, gaandeweg een steeds groter leerlingenaantal bereikte. Dat heel wat anderstaligen werden aangetrokken door het Nederlands-talig onderwijs te Brussel creëerde dan weer nieuwe problemen.

Karen François betoogt in haar bijdrage dat het kwaliteitsetiket, dat het Nederlandstalig onderwijs te Brussel wist te verwerven, ten koste gaat van anderstalige Brusselse leerlingen die tot de zwakste sociale groepen behoren. Dit doet ze vanuit een onderzoek van de doorstroming van Brusselse leerlingen vanuit het secundair onderwijs anno 2002. Eveneens voor het secundair onderwijs – meer bepaald voor het ASO – onderzoekt Luc van Mensel de vaak gehoorde bewering als zouden leerlingen in Nederlandstalige scholen in Brussel aan het einde van hun schoolloopbaan een minder hoog niveau van taalvaardigheid bereiken dan hun collega's elders in het land. De resultaten van zijn onderzoek stemmen alvast aanhangers van immersieonderwijs hoopvol: zo blijven er wel verschillen in Nederlandse taalvaardigheid bestaan tussen moedertaalsprekers en Frans-talige leerlingen, maar enkel voor schrijf- en spreekvaardigheid en receptieve vaardigheid blijven de verschillen groot. In het algemeen bereiken deze Franstaligen een gevorderde

vorm van tweetaligheid Nederlands-Frans. Gegeven het elitaire karakter van het ASO te Brussel (dat is althans de bevinding van Karen François) vraag ik me wel af of dit optimisme standhoudt indien anderstalige scholieren uit minder 'elitaire' richtingen (TSO, BSO) in een onderzoek zouden betrokken worden. Rudi Janssens buigt zich in dit nummer over een 'vergeten' groep van anderstalige leerlingen, nl. de volwassen cursisten die in Brussel Nederlands leren via initiatieven binnen de Vlaamse en de Franse gemeenschap. Opvallend is het verschillend profiel van beide publieken, zowel qua achtergrond als qua motivering. Het sterk multiculturele is duidelijk een kenmerk van de cursisten die van het Vlaamse aanbod gebruik maken. De hele wereld lijkt erin vertegenwoordigd, maar de 'klassieke' allochtonen, Turken en Marokkanen, blijven er afwezig. Het gaat om niet-recentelijk gearriveerde anderstaligen die zich eerst via het Frans aan Brussel aanpasten om vervolgens de voordelen van kennis van het Nederlands in te zien. Aan Franstalige kant wordt deze 'integratieve' redenering door de cursisten niet gevolgd. Vanuit deze en de talrijke andere bevindingen formuleert Rudi Janssens beleidsaanbevelingen die zich niet beperken tot het volwassenenonderwijs. Rudi Janssens hanteert eveneens de pen in een van de twee bijdragen – het andere is van de hand van de Canadese Marie Mc Andrew – die de onderwijssituatie comparatief benaderen door het Brusselse onderwijs te vergelijken met deze van Quebec.

Het migratieonderzoek van BRUT-BRIO (en meer bepaald de impact ervan op verfransing en stadsuitbreiding) evolueerde van eerder kwantitatief sociaal-demografisch onderzoek omtrent Vlaamse immigranten in het 19de-eeuwse Brussel naar 20ste-eeuwse migratiefenomenen, migratiebeleid en identiteitsvorming t.a.v. zeer uiteenlopende groepen van nieuwkomers. Els Witte schetst de hoofdlijnen van dit onderzoek, duidt de 'blinde

vlekken' en de interessante aanknopingspunten. Eva Schandevijls bijdrage staat model voor de meer recente invulling van deze voor BRUT-BRIO belangrijke onderzoekspiste door het beleid van de Brusselse vakbonden ten aanzien van migranten te analyseren gedurende de voorbije dertig jaar. Haar evaluatie van hun werking ten behoeve van integratie is weinig rooskleurig.

Het dozijn artikels wordt aangevuld met een kroniek waarin achtereenvolgens Rudi Janssens, Jan Degadt en Roel Degroof verslag uitbrengen van internationale activiteiten waaraan BRIO participeerde. De inleiding werd ook opgenomen in het Frans en het Engels en iedere bijdrage wordt vergezeld van een abstract in twee talen (meestal Frans en Engels).

Dit nummer bewijst dat beleidsondersteunend onderzoek best te verzoenen valt met wetenschappelijke kwaliteit. Wie een genuanceerd beeld wil ontwikkelen t.a.v. Brussel en daartoe bereid is de tanden te zetten in een publicatie die zowel qua inhoud als qua omvang het pamflet overstijgt, is aangewezen op de publicaties van BRIO.

[Machteld De Metsenaere]
